

Kap 52 : ”Elisabeth Tarras-Wahlberg”

Bröllopet hade framförallt visat att pressorganisationen inte räckt till. Mårtensson anställde november 1976 Elisabeth Tarras-Wahlberg (1950-; f. von Engelhardt) som under lång tid kom att bli hovets ansikte utåt. Hon var flyktingbarn från Estland med adlig bakgrund. Föga social men med goda studentbetyg studerade hon först två år på stipendium på Mount Holyoke College i Mass USA, ett universitet för enbart kvinnor. En tänkt svensk tolkutbildning blev inte av (hon talade bra engelska, franska och tyska, sämre latin och spanska) men hon tog en fil kand i statskunskap, proppen i juridik och hade ströjobb. 1972 arbetade hon för Jan Mårtensson på Miljökonferensen och 1973 som informations- och pressekreterare på Svenska institutet. Hon var även redaktör för tidningen Aktuellt om Sverige. Från 1976 avancerade hon i hovhierarkierna (1976 pressassistent, 1979 pressekreterare, 1988 presschef, 1995 informationschef, 2004-2008 hovmarskalk) till dess hon under oklara omständigheter begärde avsked.

Hennes arbete för hovet bestod i början av presskontakter och utgivningen av årsböcker. Avancemanget till pressekreterare januari 1979 var omgivet av konflikter, som det tycks därför att hon var kvinna. Hon fick vackert utebli från statsbesöket i Västtyskland mars 1979 med motiveringen att hon inte var tillräckligt kvalificerad för att ge service åt de 400 journalisterna. Det fanns också argumentet att utlandet inte skulle respektera en kvinnlig hovchef. I samband med att Mårtensson kort därpå slutade förefaller han ha satsat sin prestige för att hon skulle få överta hans arbetsuppgifter som presstalesman vilket lyckades.

För journalisterna var hon något av en gåta: ”Frågar man henne rakt på sak om hon är monarkist får man svaret ’no comments’. Av Jan Mårtensson har hon lärt sig betydelsen av att använda sig av uttrycket ’off the record’, att tala mellan fyra ögon.”¹ Möjligen är uttrycket ”off the record” illa valt. På UD:s pressbyrå skiljde man på denna tid mellan ”off the record” (information som ej får publiceras) och ”not for attribution” (information som får publiceras men utan källhänvisning). Dessa samtal tycks varit så frispråkiga att de med tiden fick henne omplacerad. Förmodligen orättvist eftersom hon så fort det brände till liksom Silvia drabbades av minnesförlust. Det ryktades att hon svartlistade misshagliga tidningar men det förnekade hon. Däremot förde hon register över dåliga artiklar – ”Skamvrån.” Senare beskrev hon sitt register som en hemlig giftlåda för artiklar, journalister & tidningar som väckt hennes missbehag. Enligt Walther Sommerlath ingick redan från början Svensk Damtidning och Hänt i Veckan. Hon förde dagbok men hade för avsikt att bränna den innan hon dog.

– Vissa saker skulle säkert kunna bli löpsedlar om dagboken hamnade i fel händer, men skandaler vill jag inte kalla det. Jag skriver ner detaljerade anteckningar om vad jag upplevt varje dag, både hemma och på arbetet, men det är inget jag tänker publicera. När något hänt som skulle kunna tolkas som en skandal, har jag oftast inte heller skrivit ner det. Men kanske vore det ändå säkrast att förstöra dagböckerna. Mycket av det jag skrivit känns dessutom fånigt efteråt.²

– Jag har bestämt mig för att inte skriva någon självbiografi. Har man något som är viktigt att berätta för historieskrivningen, då måste man vara hundraprocentigt ärlig och uppriktig. Jag har fått vara med i så många sammanhang och upplevt så mycket och deltagit i så många samtal som varit av den karaktären att de av många olika skäl inte bör sättas på pränt att jag inte kommer att göra det heller. Dessutom tycker jag

¹ Svensk Damtidning, 1977:30.

² Per Öqvist. Hon klarar av pressen i Silvias skugga. Expressen, 1994-07-03.

oftast att memoarskrivande är pretentiöst. Men jag tycker om att skriva. Jag kan nog tänka mig att någon gång framöver skriva några reflektioner över mediebranschen.³

Befattningen som informationschef 1995 kom i samband med en omorganisation till en modern press- och informationsavdelning: Denna förberedde kungens tal, statsbesök och andra besök, svarade på inbjudningar och brev, placerade TV-kameror m m. Dessutom stod den till tjänst med uppgifter till massmedia och allmänhet. I den positionen blev hon känd som "den levande dementimaskinen". Enligt kronprinsessan Victoria var hennes viktigaste uppgift att vara "bittermandel" vad nu menas med det. Kanske att säga sin uppriktiga mening. Själv upplevde hon sig ha en utsatt position där det gällde att inte blotta sig för journalisterna eller "koka över vid fel tillfälle". Hon var ju lättare att angripa än CG. Relationen mellan honom och henne var formell. Han lade sig inte i allt för mycket. Hon avstod från att "dua" honom.

Det är något som fascinerar med Elisabeth Tarras-Wahlberg. Det går att räkna antal människor som faktiskt tycker om henne med ena handens fingrar och den bild som utmålas av henne är ofta en tjurig gammal stofil med ett uselt förhållande till pressen. Visst, hon må vara en arrogant snobb, men my god she's well dressed! Den vågat knäppta kavajen, en mönstrad sidennäsduken och den eleganta scarfen får varenda anglofil att rysa av välbehag. ... En stor del av orsaken ligger i hennes framtoning. En byxdress blir aldrig så snygg som när den bärs av en högdragen aristokrat. ... I en värld där vi ständigt letar efter vilken tröja som passar till vilket par jeans ligger Elisabeth Tarras-Wahlberg steget före oss. Hon lyfter det ännu en dimension och matchar sin personlighet med klädstilen. För finns det något som matchar kritstrecksrandigt så bra som en dryg personlighet?⁴

CG uttalar sig i massmedia men anser sig ofta missförstådd. Dementierna och duckningarna förmedlades under lång tid av Tarras-Wahlberg som således haft en politisk roll. Jag tycker mig urskilja fem varianter:

1. En dementi. Kritiken var en övertolkning av vad kungen sagt och saknade grund. Det brukade räcka för att kritiken skulle tystna.
2. Det var kungen åsikt som privatperson. När CG använde denna undanflykt spred det alltid en viss förvirring eftersom många ansåg att CG inte hade något privatliv eller ens privatjag utan alltid var i tjänst som statschef och att han därför med sitt uttalande brutit mot Torekovkompromissen. Det var vanligare att Silvia använde denna undanflykt eftersom hon inte omfattades av Torekovkompromissen.
3. Hovet har låtit meddela att kungen är oanträffbar. Detta brukade inträffa när han snubblat in i ett politiskt minerat område och vad han än sade så skulle han bli angripen.
4. Hovet har låtit meddela att kungen inte hade något att tillägga. Detta tolkades som att han faktiskt menat det han sagt men uttalandet brukade vara svårt att kritisera eftersom CG gärna uttryckte sig i så allmänna termer att man framstod som en idiot om man försökte.
5. En känslomässig reaktion av typen: En total brist på förståelse för att någon med så ädla och osjälviska bevekelsegrunder som kungens kunnat utsättas för sådana perfida och illvilliga angrepp. (Förmedlat via någon bekant.) Detta fick som regel kritikern att

---

³ Cecilia Hagen. Cecilia Hagen möter Elisabeth Tarras-Wahlberg. Expressen, 2004-10-31.

⁴ Stilförebild - Elisabeth Tarras-Wahlberg. En gentlemans bekännelser, 2008-10-07.

lägga sig eftersom han eller hon kunde förvänta sig en kritikstorm och en massa personliga obehag.

Jämfört med andra informatörer låter hon mera rättfram eftersom hon hellre går till attack än glider undan. Hennes mandat att uttala sig på CGs vägnar förefaller obegränsat – hon har aldrig dementerat något av sina egna uttalanden. Följer man henne över tid märker man att hon ofta slirar eller förskönar. En anledning att inte medverka i debatter är förmodligen att det då skulle avslöjas. Som spinndoktor skulle man förvänta sig att hon även var politisk rådgivare. Så är inte fallet. CG och Silvia har varit unikt dåligt förberedda inför sina intervjuer. Det gjorde inget före internet. Numera valsar informationen runt hur länge som helst. CG och Silvia känns pinsamma.

*

Hovets informationsenhet och mediavärlden träffades under Tarras-Wahlberg någon gång i halvåret över öl och smörgås på slottet, hovstallet eller annan plats för att utbyta information. Tarras informerade om schemat. Mediavärlden minglade och kände sig utvalda men...

”Journalisterna fick nästan alltid några citat av ETW som gjorde att de kände sig nöjda. Men efter att de lagt på luren insmög sig inte sällan en känsla av att den andra sidan hade vunnit. Det var så hon jobbade.” - ”Bland journalister på landets redaktioner fanns ett slags hatkärlek till Elisabeth. Många uppskattade att hon nästan alltid svarade i telefonen och att hon sällan blev arg över de mest infantila frågor om Daniel och Victoria eller kungaparet. Andra var lite rädda för henne.” Hon brukade ringa redaktionerna när det blev fel i artiklarna. ”Hon kallades tuff brud i lyxförpackning, pansarvagn med höga klackar, fina flickan personifierad, kungens lilla piga och Madame Terror.”⁵

Under hovstaternas tisdagsmöten var hon föredragande:

– Jag drar alla intervjuönskemål på de planeringsmöten vi har varje tisdag förmiddag. Då är både kungen och drottningen närvarande. Jag filtrerar ingenting, jag fungerar i den rollen som en neutral tjänsteman.

Men Elisabeth Tarras-Wahlberg har också en enorm personkännedom. Hon vet hur de olika journalisterna och tidningarna fungerar.

– Det är inte så att jag har någon svart lista. Men jag vet vilka journalister jag kan lita på och vilka jag inte kan lita på. Så om kungen vid en sådan föredragning ställer frågor om den berörda journalisten så ger jag min uppriktiga bedömning. Och den kan vara hård.⁶

Tarras-Wahlberg tolkade kungahusets tilltagande popularitet som en ”utbildningseffekt”. Fram till mitten av 1980-talet hade tillräckligt många journalister följt CGs stats- och länsbesök för att förstå att han & Silvia arbetade hårt och för landets bästa. Det var mindre av transreportage.

⁵ Andreas Utterström. Daniel & Victoria. 2007.

⁶ Ingvar Hedlund & Sofia Johansson. Hovet inifrån 1. Expressen, 2001-12-25.